

Qaliya Şamil qızı Azıyeva

Bakı şəhəri Suraxanı rayonu 275- Nöli məktəbin kimya müəllimi

KİMYA FƏNNİNİN TƏDRİSİ VƏ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ
İLƏ BAĞLI MƏSƏLƏLƏR

Галия Шамильевна Азиева

учитель химии школы № 275 Сураханского района гор Баку

ВОПРОСЫ, СВЯЗАННЫЕ С ПРЕПОДАВАНИЕМ И ОЦЕНИВАНИЕМ
ПЕДМЕТА ХИМИИ

Qaliya Shamilevna Azıyeva

teacher of chemistry of
Complete secondary school number 275
Surakhani district, BakuISSUES RELATED TO THE TEACHING AND
EVALUATION OF CHEMISTRY

Xülasə: Məqalədə son illərdə ölkəmizin təhsil sistemində aparılan islahatlardan, yenilikçi tədbirlərdən bəhs edilir. Bilavasitə görülməli tədbirlərin təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, kimya fənninin təhsildə ümumtəhsil müəssisələrində tətbiq edilən qiymətləndirmə sistemi ilə bağlı məsələlərə münasibət bildirilir. Şagirdlərin bilik səviyyəsinin düzgün qiymətləndirilməsi gündüzdən aktual məsələsidir və müzakirəyə açığı mövzudur.

Açar sözlər: təhsilin keyfiyyəti, rəşional üsullar, qiymətləndirmə mexanizmləri, işləmə qabiliyyəti, kimya aparatırası

Резюме: В статье рассматриваются реформы, проводимые в образовательной системе нашей страны за последние годы. Были приняты инновационные меры для повышения качества образования, а также вопросы, связанные с системой оценивания, используемой в области химии. Правильная оценка уровня знаний учащихся является актуальной проблемой сегодня и открыта для обсуждения.

Ключевые слова: качество образования, рациональные методы, механизмы оценки, работоспособность, химический аппарат

Summary: The article deals with the reforms carried out in the education system of our country in recent years. Innovative measures have been taken to improve the quality of education, as well as issues related to the assessment system used in the subject of chemistry. The proper assessment of pupils' knowledge level is an urgent issue today and is open to discussion.

Key words: quality of education, rational methods, valuation mechanisms, working ability, chemical apparatus

Hər bir elmin mahiyyətini, onun başlıca xüsusiyyətini, onun əsas və fərqləndirici əlamətlərini həmin elmin predmeti və döyrünə, araşdırma metodları müəyyənləşdirir. Buradan aydın olur ki, elmlər biri-birindən məhz özünəməxsus olan predmetləri və metodları ilə fərqlənirlər. Kimyanın tədrisi metodikası kimya elminin bu və ya digər anlayışlarını, qanun və qanu-

nauyğunluqlarını və s. şagirdlərə öyrədir. Elmi kimya da obyektiv aləmin gerçəkliklərini öyrədir, tədqiq edir və s.

Təlim qarşısında qoyulmuş ümumi məqsəddə uyğun olaraq kimya fənninin tədrisi metodikasının qarşısında duran məqsədlər aşağıdakılar daxildir:

1) Kimya təliminin ümumtəhsil məqsədi;

2) Kimya təliminin tərbiyəedici məqsədi;

3) Kimya təliminin praktiki məqsədi.

Kimya fənninin təlim edilmasınınin praktiki məqsədi:

1) Qazanılmış bilikləri həyatı fəaliyyətdə fəaliyyət prosesinə tətbiq etmək və ya elmi fəaliyyəti davamətdirmə prosesində tətbiq etmə məqsədi;

2) Kimyəvi vasitələrlə, kimya aparatırası ilə işləmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək, formalaşdırmaq məqsədi.

Məqalədə kimya fənninin tədrisinin əhəmiyyəti ilə yanaşı, şagirdlərin bilik və bacarıqlarının fənn üzrə qiymətləndirilməsi məsələsinə də toxunmaq istədim. Belə ki, təlim və tədris prosesinin təkmilləşdirilməsini şagirdlərin nailiyyətləri barədə obyektiv məlumatların əldə edilməsi üçün müəssisə qiymətləndirmə mexanizmlərinin yaradılması mühüm vəzifə kimi irəli sürülür. Təhsilin keyfiyyətinin müəyyənləşdirilməsi də keyfiyyəti üzrə çıxaran ən etibarlı mənbədir.

Ümumtəhsil məktəblərində diaqnostik, formativ və summativ qiymətləndirmə növlərindən istifadə olunur.

Diaqnostik qiymətləndirmə şagirdlərin hansı bilik və bacarıqlara malik olduğunu müəy-

yənləşdirərək, onların tədris edilmiş materialın hansı hissəsini bildiklərini nümayiş etdirir. Bu qiymətləndirmə təlimin düzgün qurulmasında müəllimə köməklik göstərir.

Formativ qiymətləndirmə təlimin müəyyən mərhələsində şagirdin irəliləyişləri barədə məlumatın əldə edilməsinə kömək edir. Bu qiymətləndirmənin nəticələri təlim prosesinin daha səmərəli təşkil üçün müəllim və şagirdin sonrakı fəaliyyətlərində öz əksini tapmalıdır. Müəllim təlim prosesinə məsbat və mənfii təsir göstərən amilləri təhlil edərkən öz fəaliyyətini tənzimləyir. Şagird isə bu nəticələr əsasında nailiyyəti, müəllimin verdiyi tövsiyələri və s. araşdıraraq öz sonrakı fəaliyyətini planlaşdırır.

Formativ qiymətləndirmənin nəticələri sinif jurnalında qeyd olunur. Bu nəticələr şagirdin məktəbli kitabçasında (meyarlar şkalında) və müəllimin qeyd kitabçasında öz əksini tapır. Şagird qovluğunda (portfolio) toplanır. Portfolio dərslərin ərzində məktəbdə saxlanılır və ilin sonunda şagirdə təhvil verilir.

Aşağıdakı cədvəldə kimya fənni üzrə formativ qiymətləndirmənin üsul və vasitələri göstərilib.

Üsullar	Vasitələr
Müşahidə	Müşahidə vərəqləri
Şifahi sual-cavab	Şifahi nitq bacarıqları üzrə qeydiyyat vərəqi
Təpşiriqvermə	Çalışmalar
Valideynlərə və digər fənn müəllimlərinə ilə əməkdaşlıq	Söhbət, sorğu vərəqi (şagirdin evdə və ya məktəbdəki fəaliyyəti ilə bağlı suallar yazılmış vərəq)
Layihə	Şagirdlərin təqdimatı və müəllim tərəfindən müəyyən olunmuş meyar cədvəli
Rubrik	Nailiyyət səviyyələri üzrə qiymətləndirmə şkalası
Şifahi və yazılı təqdimat	Meyar cədvəli
Test	Test təpşiriqləri
Özünüqiymətləndirmə	Özünüqiymətləndirmə vərəqləri

Summativ qiymətləndirmə kiçik summativ, böyük summativ, yekun qiymətləndirmədən ibarətdir.

Qiymətləndirmə standartlarına əsasən hazırlanmış vasitələrlə şagirdin nailiyyət səviyyəsini ölçmək üçün kiçik və böyük summativ qiymətləndirmə aparılır.

Kiçik summativ qiymətləndirmə (KSQ) müəllim tərəfindən bəhs və ya bölmələrin sonunda aparılır. Böyük summativ qiymətləndirmə (BSQ) isə rəhbərliyin nəzarəti ilə fənn müəllimi tərəfindən aparılır. (Məktəbdə yaradılan komissiyanın nəzarəti ilə). Summativ qiymətləndirmə

dirmənin nəticələri sinif jurnalında keçirildiyi tarixdə qeyd olunur.

Kiçik summativ qiymətləndirmə altı həftədən gec olmayaraq bəhs və ya bölmələrin sonunda keçirilir və onun nəticələri yarımillik qiymətləndirmə kimi nəzərə alınır.

Kiçik summativ qiymətləndirmə vasitələri (test, tapşırıq və s.) fənn müəllimi, böyük sum-

mativ qiymətləndirmə vasitələri (test və tapşırıqlar) məktəb rəhbərliyinin təşkil etdiyi xüsusi komissiyaya tərəfindən hazırlanır.

Summativ qiymətləndirmə vasitələri səviyələr üzrə hazırlanmış qiymətləndirmə standartlarına görə hazırlanır. Məsələn, VII sinif üçün hazırlanmış summativ qiymətləndirmə vasitəsi:

Məzmun standartı	Qiymətləndirmə standartı
2.1. Kimyəvi hadisələrin başvermə səbəblərini, qanunauyğunluqlarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.	K.VII.2.1.QS.4 Kimyəvi hadisələrin başvermə səbəblərini, qanunauyğunluqlarının mənimsənilməsinə aid qiymətləndirmə sxemi.
2.1.1. Kimyəvi reaksiyaların əlamətlərini, əsas tiplərini, başvermə səbəblərini izah edir.	2.1.1. Q4. Kimyəvi reaksiyaların başvermə səbəblərini izah edir və əlamətlərini sayır, müxtəlif əlamətlərə görə reaksiyaların əsas tiplərini göstərir.
	2.1.1. Q4. Kimyəvi reaksiyaların başvermə səbəblərini izah edir və əlamətlərini sayır.
	2.1.1. Q2. Kimyəvi reaksiyaları müxtəlif əlamətlərinə görə tiplərə ayırır.
	2.1.1. Q1. Kimyəvi reaksiyaların başvermə əlamətlərini sayır.

2.1. və 2.1.1. Məzmun standartlarıdır, 2.1.1.Q.1., 2.1.1.Q2, 2.1.1.Q4 standartları isə bu məzmun standartlarını şagirdlərin necə mənimsəməsinə qiymətləndirmək üçün qiymətləndirmə standartlarıdır.

Qiymətləndirmə standartları 4 səviyyədə müəyyən olunur:

1-ci səviyyə - aşağı; 2-ci səviyyə - orta; 3-cü səviyyə - yüksək; 4-cü səviyyə - ən yüksək

Qiymətləndirmə vasitələri hazırlanarkən aşağıdakılar nəzərə alınır, suallar çətinlik səviyyəsinə görə aşağıdakı kimi hazırlanır:

- 1-ci səviyyə üzrə suallar – 20%
- 2-ci səviyyə üzrə suallar – 30%
- 3-cü səviyyə üzrə suallar – 30%
- 4-cü səviyyə üzrə suallar – 20%

30 sual hazırlanarkən, bu suallarn 20%-i birinci səviyyəli suallar, 30%-i II səviyyəli,

30%-i III səviyyəli, 20%-i isə 4-cü səviyyəli suallar olmalıdır.

Qiymətləndirmə zamanı aşağıdakıların nəzərə alınması vacibdir:

1. Stimullaşdırma; 2. Dəstəkləyici mühit;
3. Müəllim-şagird münasibəti; 4. Əməkdaşlıq;
5. Şagirdlərin maraq səviyyəsi; 6. İdrak 7. İnam;
8. Ünsiyyət.

Problemin aktuallığı. Hazırkı dövrdə ümumtəhsil müəssisələrində təhsilin keyfiyyəti ilə yanaşı, onun qiymətləndirilməsi prosesi də aktual məsələdir. Şagirdlərin nailiyyətlərinin, bilik və bacarıqlarının qiymətləndirilməsi üsul və metodları aktual problem kimi önə çəkilir.

Problemin elmi yeniliyi. Araşdırılan problem müasir dövrdə maraq doğuran sahələrdən biridir ki, bu problemin sistemli şəkildə araşdırılması ilkdir.

Problemin praktiki əhəmiyyəti: Məqalədə araşdırılan problem gənc və yeni başlayan təhsilverənlər üçün öz pədaqoji fəaliyyətlərində əhəmiyyətli ola bilər.

Ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlətin Strategiyası // Kurikulum, 2013, № 5
2. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 2009.
3. Ümumtəhsil məktəbinin Nümunəvi Nizamnaməsi. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 13 yanvar tarixli 5 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmişdir.
4. http://anl.az/el/m/mr_tkaibk.pdf

E-mail: xuraman.salimova@mail.ru
 Rəyçilər: ped.ü.fəls.dok., dos. A. Bəkirova,
 ped.ü.fəls.dok., dos. M. İbadova
 Redaksiyaya daxil olub: 03.01.2019.